

Apvienoto Nāciju
Izglītības, zinātnes
un kultūras organizācija

UNESCO Latvijas Nacionālā komisija

Prezentācija „Baltijas ceļš – cilvēku ķēde trīs valstu vienotiem centieniem pēc brīvības, 1989”

KOMENTĀRI SLAIDIEM

3.

1989. gada 23. augustā aptuveni divi miljoni cilvēku sadevās rokās, izveidojot 600 km garu ķēdi no Tompea pils pakājes Tallinā līdz Ģedimina torņa pakājei Viļņā, pa ceļam šķērsojot Rīgu un Daugavas upi un radot vienotību trīs valstu centienos pēc brīvības.

Sadodoties rokās, cilvēki parādīja, ka vienotība var mainīt pasaules vēstures gaitu, pārvarēt dažādus šķēršļus, politiskās realitātes un totalitāro režīmu savstarpējās vienošanās. Baltijas ceļš parādīja – ja cilvēki vienojas kopīgam un taisnīgam mērķim, garīgi un fiziski iesaistās vienotas idejas īstenošanai, tad diktatūrai un agresijai, būtiskākajiem 20. gs. draudiem, nav iespējas vairs turpmāk pastāvēt.

4.

Prezentācijas saturs:

- Notikumi pirms Baltijas ceļa;
- Baltijas ceļa norise un nozīme;
- Baltijas ceļa dokumentārais mantojums;
- Baltijas ceļa 25.gadadiena.

6.

1939. gada 23. augustā Maskavā PSRS Ārlietu tautas komisārs Vjačeslavs Molotovs un nacistiskās Vācijas ārlietu ministrs Joahims fon Ribentrops parakstīja “Neuzbrukšanas līgumu starp Vāciju un PSRS”.

Abu valstu ekspansīvā politika varēja būt par iemeslu savstarpējam konfliktam teritoriju dēļ, kādēļ arī tika noslēgta vienošanās par Austrumeiropas sadali, lai izvairītos no abu lielvaru interešu sadursmes (līgums faktiski izbeidza savu darbību 1941. gada 22. jūnijā ar nacistiskās Vācijas iebrukumu Padomju Savienībā).

7.

Molotova-Ribentropa pakta slepenie protokoli noteica, ka «*Teritoriāli politisku pārvērtību gadījumā Baltijas valstu (Somijas, Igaunijas, Latvijas un Lietuvas) telpā Lietuvas ziemeļu robeža vienlaicīgi ir arī Vācijas un PSRS interešu sfēru robeža.*»

1939. gada 28. septembrī noslēgtais Vācijas un PSRS “Draudzības un robežu līgums” noteica, ka arī Lietuva nonāk PSRS interešu sfērā.

Pēc Molotova-Ribentropa pakta parakstīšanas abas puses vienojās, ka pielikumi būs slepeni un informācija par tiem nav izpaužama.

8.

Pēc Otrā Pasaules kara beigām PSRS noliedza informāciju par jebkāda veida vienošanos starp PSRS un nacistisko Vāciju. Viss, kas par to liecināja, tika iznīcināts vai ievietots slepenos arhīvos. Tiek uzskatīts, ka Vācijas puses līguma kopija bija iznīcināta Berlīnes bombardēšanas laikā, taču ir zināms, ka šī dokumenta kopija mikrofilmas veidā nonāca Lielbritānijas rīcībā un vēlāk tika publiskota presē, taču, neskatoties arī uz šādu pierādījumu, vairāku desmitu gadu garumā PSRS turpināja noliegt līguma eksistenci.

Neskatoties uz slepenības režīmu, ko ievēroja abas puses, pirmās ziņas par iespējamu interešu sfēru sadalījumu starp Vāciju un PSRS nonāca Rietumvalstu un Baltijas valstu vadītāju rokās jau 1939.gada septembrī-oktobrī. Baltijas valstu vadītāji paļāvās uz to, ka Rietumvalstis šādas teritoriālas pārmaiņas nepieļaus, kā arī uz to, ka gan Vācija, gan PSRS respektēs ar tām noslēgtos starptautiskos līgumus.

Taču, neskatoties uz šīm cerībām, 1940. gada jūnijā Baltijas valstis tika okupētas. Par pamatojumu tam, ka Baltijas valstis tik iekļautas PSRS sastāvā, tika ņemtas tūlīt pēc Baltijas valstu okupācijas veiktās parlamenta vēlēšanas 1940.gada 14.-15.jūlijā. Daudzviet, saskaņā ar PSRS balsu skaitīšanas rezultātiem, PAR jaunajiem “parlamentiem” bija nobalsojuši 110 un pat vairāk procenti vēlētāju, kas apliecina, ka vēlēšanu rezultāti bija viltoti.

9.

Tikai 80. gadu otrajā pusē Padomju Savienība bija spiesta atgriezties pie Molotova-Ribentropa pakta jautājuma risināšanas.

Lai izvairītos no kritikas par informācijas slēpšanu pēc Černobiļas atomelektrostacijas avārijas (1986. gada 26. aprīlī) un kritikas par pārāk lielu slepenību, Padomju Savienības Komunistiskās partijas ģenerālsēkretārs Mihails Gorbačovs pieņēma t.s. Atklātības politiku attiecībā uz vides aizsardzības jautājumiem un staļinisma noziegumiem.

1986. gada 23. augustā daudzās Rietumvalstu pilsētās trimdā izbraukušie Baltijas valstu pārstāvji un to atbalstītāji centās pievērst Rietumvalstu mediju un valstu vadītāju uzmanību Molotova-Ribentropa pakta slepenajai sadaļai par ietekmes sfēru sadali Padomju Savienības un nacistiskās Vācijas starpā.

1986. gada 15. – 19. septembrī Latvijā, Jūrmalā notika PSRS-ASV attiecībām veltīta konference, kuras laikā ASV delegācija izvirzīja jautājumu par Baltijas valstu okupācijas izbeigšanu. Šo ziņu nekavējoties izplatīja Rietumu radiostacijas “Brīvā Eiropa” un “Amerikas Balss”, tādējādi ziņām par notikušo sasniedzot arī Baltijas valstis.

10.

Baltijas ceļš ir neapšaubāmi lielākā un nozīmīgākā akcija Baltijas valstu nevardarbīgajā ceļā uz neatkarības atgūšanu, taču tā nebija pirmā šāda veida nevardarbīgā akcija neatkarības atgūšanas procesā.

1986. gada 14. jūnijā notika atceres diena Rīgā pie Brīvības pieminekļa, kurā pieminēja 1941. gada deportāciju upurus. Pēc šīs akcijas visu trīs Baltijas valstu bijušie politiešlodziņi vienojās par kopīgu piemiņas akciju 23. augustā visās trijās Baltijas republikās.

1987. gada 23. augustā notika mītiņi Viļņā, Rīgā un Tallinā, kur katrā piedalījās vairāki tūkstoši cilvēku. Akcijās Rīgā piedalījās aptuveni 10 000 cilvēku, Tallinā 2000 – 5000 cilvēku, bet Viļņā aptuveni 1000 cilvēku. Tallinā notikušais mītiņš bija mierīgs, taču Rīgā un Viļņā izcēlās asas sadursmes ar miliciju, kuru laikā tika aizturēti vairāki simti cilvēku.

1988. gada 23. augustā piemiņas akcijas notika jau nacionālo kustību vadībā un pulcēja daudzus desmitus tūkstošus cilvēku. Baltijas atmoda no entuziastu kustības bija kļuvusi par visu trīs valstu vienojošo kustību.

12.

Neskatoties uz iepriekš notikušajām akcijām, kurās piedalījās desmitiem tūkstoši cilvēku, PSRS vēl arvien tika uzskatīts, ka tās ir tikai atsevišķas akcijas, kas aptver salīdzinoši nelielu daļu Baltijas valstu iedzīvotāju.

Molotova-Ribentropa pakta parakstīšanas 50. gadadienā, 1989. gada 23. augustā, trīs Baltijas valstis pārsteidza visu pasauli, sadodoties rokās un vienojoties kopīgā akcijā. Baltijas valstu iedzīvotāji vienoti prasīja Molotova-Ribentropa pakta slepeno protokolu publisku atzīšanu un Baltijas valstu neatkarības atjaunošanu. Notikums pierādīja ne tikai Rietumvalstīm, bet arī PSRS spēcīgo Baltijas valstu vēlmi atgūt lielvalstu vienošanās un Otrā Pasaules kara dēļ zaudēto neatkarību.

15.

Baltijas ceļu organizēja visu Baltijas valstu nacionālās kustības: Igaunijas Tautas fronte *Rahvarinne*, Latvijas Tautas fronte un Lietuvas Reformu kustība *Sajūdis*. Nacionālo kustību reģionālo nodaļu uzdevums bija mobilizēt tās dalībniekus un domubiedrus konkrētam Baltijas ceļa norises posmam. Baltijas ceļa dalībnieki pulcējās akcijas norises pilsētās, pagastos vai arī ar transportu paši vai organizēti devās uz tām Baltijas ceļa norises vietām, kur Baltijas ceļš gāja cauri mazāk apdzīvotām Baltijas valstu teritorijām.

Ņemot vērā tobrīd pieejamos masu medijus un saziņas līdzekļus (bez mūsdienā ātras komunikācijas iespējām – interneta, mobilajiem telefoniem u.c.) liela nozīme cilvēku informēšanai bija nacionālistiski noskaņotajiem radio un televīzijas raidījumiem, jo preses izdevumi lielākoties atspoguļoja tikai oficiālo PSRS viedokli.

18.

Saskaņā ar ziņu aģentūras REUTERS sniegtajām ziņām akcija esot pulcējusi 700 000 cilvēku no Igaunijas, 500 000 no Latvijas un 1 000 000 no Lietuvas. Saskaņā ar TASS sniegto PSRS oficiālo informāciju akcijā piedalījās 300 000 Igaunijas un 500 000 Lietuvas iedzīvotāju, TASS nepubliskoja datus par dalību no Latvijas puses. Precīzu akcijas dalībnieku skaitu šobrīd noteikt nav iespējams, ņemot vērā dažādos informācijas avotus un atšķirīgo dalībnieku skaitu pilsētās un lauku reģionos.

Sadodoties rokās, cilvēki parādīja, ka neatkarību var izcīnīt, vienojoties kopīgam protestam, nevardarbīgai akcijai. Tieši cilvēku apņēmība un vienotība bija apstākļi, kas ļāva izcīnīt neatkarību trim Baltijas valstīm. Baltijas ceļš pierādīja arī sadraudzību un brālību trīs Baltijas valstu starpā – līdzīgie likteņi un centieni pēc neatkarības spēja vienota mērķa vārdā apvienot cilvēkus, kas runāja dažādās valodās un piederēja dažādām tautībām.

22.

Pēc 1989. gada 23. augusta Baltijas valstu jautājums bija ne vien politiķu un diplomātu dienas kārtībā, bet kļuva arī par neatņemamu daļu no pasaules sabiedrības aktuālajiem diskusiju jautājumiem, kas tika apspriests pasaules medijos no neatkarīgo cilvēktiesību aizsardzības grupu un akadēmiskās vides puses.

1989. gada 23. augusta Baltijas valstu Baltijas ceļa nevardarbīgā akcija bija viens no redzamākajiem notikumiem, kas nesa pasaulei vēstis par PSRS ietekmes mazināšanos un Aukstā kara beigu sākumu.

24.

“Two million link hands in protest over the Kremlin's iron rule” (“Divi miljoni sadodas rokās protestā pret Kremļa varu”) // “Hands of Hope”, Daily Mail, Thursday, August 24, 1989.

“Three-deep they stood, old and young, almost all carrying a votive candle tied with a black ribbon.” (“Viņi stāvēja trīs rindās, veci un jauni, gandrīz visiem bija ar melnu lenti apsietas lūgšanu svečītes.”) // “Human chain stands up against the Soviet Union”, Independent, 24.08.1989.

26.

“Yesterday's 400-mile-long human chain dramatically symbolised the shared passion for freedom of the Baltic peoples.” (“Vakardienas 400 jūdžu garā cilvēku ķēde spilgti atspoguļoja Baltijas tautu kopējo tieksmi pēc brīvības.”) // “Crumbling empire”, Daily Express, 24.08.1989.

“...human chain stretching 370 miles through Estonia, Latvia and Lithuania in protest against the secret 1939 pact between Germany and the USSR which gave control of the Baltic states to the USSR; and to demand more autonomy.” (“...370 jūdžu gara cilvēku ķēde stiepās caur Igauniju, Latviju un Lietuvu, protestējot pret slepeno 1939.gada paktu starp Vāciju un PSRS, kas deva PSRS varu pār Baltijas valstīm, un pieprasot lielāku autonomiju.”) // “Joining hands across the Baltic states” The Times, 24.08.1989.

29.

Dziesma “Atmostas Baltija, Bunda jau Baltija, Argake Baltimaad” tika dziedāta trīs Baltijas valstu valodās. Dziesmu izpildītāji: Viktors Zemgals Latvijā, Žilvins Bubelis Lietuvā un Tarmo Pirlaps Igaunijā

Atmostas Baltija, Bunda jau Baltija, Argake Baltimaad

Trīs māsas jūras malā stāv, Tās nespēks un nogurums māc. Tur bradāta zeme un dvēseles, Trīs tautu gods un prāts.	Prie jūros miega sesēs trys Jas slegia pančiai, neviltis Klajoja lyg elgeta pajūri Dvasia tautų garbės	Kolm õde mere palged ees, neid uinutas lainete laul. Kolm rahvast siin sajandeid heideldes tõid ohvriks muistse au.
Bet torņos jau likteņa zvani skan, Un jūra bangoties sāk. Trīs māsas no miega modušās, Par sevi pastāvēt nāk.	Bet varpas likimo nuaidi vēl Ir jūra šiaušia bangas Trys sesēs iš miego kyla jau Apginti savo garbės.	Kui tornides juba lөөb kella hāāl, merd haarab vabadiuspūūd. Et saatust ja elu kaitseda, kolm õde virguvad nūūd.
Atmostas Baltija, atmostas Baltija, Lietuva, Latvija, Igaunija!	Bunda jau Baltija, bunda jau Baltija, Lietuva, Latvija, Estija!	Ārgake Baltimaad, ārgake Baltimaad, Leedumaa, Lātimaa, Eestimaa!

33.

Baltijas ceļa lielākais panākums bija PSRS piekāpšanās triju Baltijas valstu iedzīvotāju kopējā protesta priekšā, atzīstot pagātnes noziegumus. Baltijas ceļa panāktā Molotova-Ribentropa pakta atzīšana no PSRS puses bija viens no būtiskākajiem soļiem vēlākai neatkarīgu valstu atjaunošanai Baltijas reģionā.

Baltijas valstu cīņa par neatkarību Baltijas ceļa akcijas laikā bija saņēmusi tādu atbalstu no visu triju Baltijas valstu iedzīvotāju puses, ka ir saprotams, ka 1990. gadā notikušajās Augstākās padomes vēlēšanās (Lietuvā 1990. gada 24. februārī, Igaunijā 1990. gada 16. martā, Latvijā 1990. gada 18. martā) pārliecinošu pārsvaru guva nacionālie spēki, un visu trīs Baltijas valstu jaunievēlētās Augstākās padomes tūlīt arī pieņēma lēmumus par neatkarības atjaunošanu – 1990. gada 11. martā Lietuvā, 1990. gada 30. martā Igaunijā un 1990. gada 4. maijā Latvijā.

Baltijas ceļš iezīmēja arī turpmākās Baltijas valstu sadarbības uzsākšanu, kas turpinās vēl līdz šim brīdim.

35.

Tikai pēc Baltijas ceļa akcijas un tās atskaņām pasaules presē īpaša PSRS komisija Aleksandra Jakovļeva vadībā atzina Molotova-Ribentropa pakta eksistenci un Aleksandrs Jakovļevs uzstājās ar ziņojumu par to PSRS Tautas deputātu kongresā Maskavā. Taču oficiāli pats pakts tika atslepenots tikai 1992. gadā pēc PSRS sabrukuma.

Baltijas ceļa vienotības akcija deva grūdienu demokrātiskajām vienotības kustībām arī citviet pasaulē un bija pozitīva zīme citu valstu neatkarības atjaunošanas centieniem, kā arī Vācijas atkalapvienošanās procesam.

38.

Baltijas ceļa dokumentāro mantojumu sastāda nozīmīgs dokumentu kopums, kas ir saistīts ar šo vēsturisko notikumu. Nominācijas izstrāde tika uzsākta 2005. gadā, un nomināciju gatavoja UNESCO Igaunijas, Latvijas un Lietuvas nacionālās komisijas sadarbībā ar Baltijas valstu atmiņas institūcijām un dokumentārā mantojuma ekspertiem. Baltijas valstu darba grupa apvienoja ekspertus no Nacionālajiem arhīviem, Nacionālajām bibliotēkām, Kultūras ministrijām, „Pasaules atmiņas” Nacionālajām komitejām, UNESCO Nacionālajām komisijām, Latvijas Tautas frontes muzeja un Igaunijas Okupācijas muzeja. Baltijas valstis kopīgi sagatavoto nomināciju 2008. gada 31. martā iesniedza UNESCO Sekretariātam.

Baltijas ceļa dokumentu kopums un tā nominācija UNESCO „Pasaules atmiņas” Starptautiskajam reģistram ne tikai iezīmē starptautiskās sabiedrības novērtējumu šīs visā pasaulē fenomenālās masu nevardarbīgās kustības panākumiem, bet arī uzsver un atzīst vienotības, solidaritātes un brīvības ideju vērtību Baltijas valstīs un visā pasaulē.

39.

2009. gada jūlijā tika pieņemts lēmums par Baltijas ceļa dokumentārā mantojuma iekļaušanu UNESCO “Pasaules atmiņas” starptautiskajā reģistrā.

40.

UNESCO programma „Pasaules atmiņa” dibināta 1992. gadā ar mērķi saglabāt pasaules dokumentāro mantojumu, paplašināt piekļuvi tam un veicināt tā izziņu visā pasaulē neatkarīgi no konkrētā dokumenta izcelsmes vietas, informācijas nesēja un dokumenta veida. Programma tiecas apzināt šo mantojumu, nodrošināt tā saglabāšanu un aizsardzību, kā arī padarīt to plaši pieejamu un atpazīstamu dažādās pasaules daļās.

Dokumentārais mantojums ir cilvēces kultūras mantojuma daļa, kas ietver informāciju par cilvēces kultūru un valodu daudzveidību, kā arī vēsturē piedzīvoto pierakstītā, uzzīmētā, gravētā vai jebkādi citādi dokumentāri fiksētā veidā uz jebkāda iespējamā informācijas nesēja. Dokumentārais mantojums ir daļa pasaules atmiņas. Tas reizē ir trausls un izzūdošs mantojums, kura bojāeja nozīmētu arī cilvēces atmiņas avota zaudējumu.

Lai veicinātu šī mantojuma saglabāšanu, pareizu aizsardzību, daudzpusīgu izzināšanu un novērtējumu, 1995. gadā programmas „Pasaules atmiņa” ietvaros dibināts starptautisks reģistrs, kurā tiek iekļautas visai pasaulei nozīmīgas dokumentāra rakstura liecības. Pašlaik reģistrā ir iekļautas 158 dokumentārā mantojuma vienības no visas pasaules, piemēram, režisora Friča Langa (*Fritz Lang*) kinofilmas „Metropole” (1927) negatīvs, King dinastijas Jangšī Lei arhīvi no 18. gadsimta sākuma līdz 20. gadsimta sākumam Ķīnā, Krievijas 19.

gadsimta beigu un 20. gadsimta sākuma plakātu kolekcija, feniķiešu alfabēta paraugi Libānā u.c.

41.

Nominācijā ietverti rūpīgi atlasīti nozīmīgākie ar Baltijas ceļa organizēšanu un norisi saistītie dokumenti. Dokumentu atlases kritērijs – dokumenta nozīme vēsturiski izšķirošu lēmumu un Baltijas ceļa emocionālā unikāluma atspoguļojumā.

Nominētais Baltijas ceļa dokumentārais mantojums:

- 7 dokumenti no Igaunijas Nacionālajiem arhīviem;
- 8 dokumenti no Latvijas Tautas frontes muzeja;
- 23 dokumenti no Lietuvas Centrālā Valsts arhīva.

Nominēto dokumentu vidū:

- Baltijas Padomes Pērnavas ziņojums, 1989. gada 15. jūlijs, Pērnavā, Igaunija,
- Lietuvas Sajūdis Seima padomes 1989. gada 25. jūlija un 15. augusta sanāksmju audio ieraksti,
- Ziņu izlaiduma "Eesti Kroonika" No.18, "Baltijas ceļš" video ieraksts,
- Baltijas ceļa dalībnieku gatavots plakāts "Baltijas ceļš" u.c. dokumenti.

42.

Slaidā ir redzamas nominācijā "*Baltijas ceļš – cilvēku ķēde trīs valstu vienotiem centieniem pēc brīvības*" iekļauto dokumentu reprodukcijas.

Mājas lapā www.balticway.net var iepazīties ar visiem nominācijas dokumentiem.

44.

"Tā bija īpaša diena, un nebija pat domas, ka varētu neiet vai nepiedalīties. [...] Mēs stāvējām, kur ir brīva vieta. Taču Akmens tilts bija pārpildīts. Stāvējām sadotās rokas pacēlušī virs galvas, un no Pārdaugavas viesnīcas iznākušie ārzemju tūristi izbrīnīti skatījās uz mums un fotografēja. [...] Mēs cīnījāmies par godīgāku Latviju un cerējām, ka valdība būs iejūtīgāka un saprotošāka pret savu tautu." – Zenta Denisova, Baltijas ceļa dalībniece. // *Latvijas Avīze*, 2004.gada 28.augusts

46.

„23.augusta vakarā pulksten 19.00 no robežas līdz robežai 600 kilometru garumā Igaunijas, Latvijas un Lietuvas iedzīvotāji sadevās rokās, lai pasaulei apliecinātu "Mēs gribam atpakaļ savu neatkarību, savas valstis — brīvu Igauniju, brīvu Latviju, brīvu Lietuvu!" Baltijas ceļu filmēja simtiem žurnālistu, un to raidīja visas lielākās pasaules televīzijas kompānijas. Pēc šīs akcijas Baltijas jautājums vairs nebija tikai politiķu un diplomātu lieta, tas ieguva plašu Rietumu sabiedrības atbalstu. Ieskatoties bibliogrāfijās, ir statistiski redzams, kā pēc Baltijas ceļa pieaug publikāciju skaits par Baltijas valstīm." – Sandra Kalniete, akcijas Baltijas ceļš viena no organizatoriem. // *Diena*, 2004.gada 23.augusts.

51.

Baltijas ceļa 25. gadadienai veltīts projekts „Baltijas ceļa stāsti”.

Projekta mērķis ir veicināt sabiedrības izpratni par Baltijas ceļa notikumiem caur dzīvo vēsturi – Baltijas valstu iedzīvotāju stāstiem, kas apkopoti sadarbībā ar atmiņas institūcijām, izglītības iestādēm, bibliotēkām un citiem interesentiem, nodrošinot to pieejamību interneta vietnē www.thebalticway.eu un aktualizējot tos virtuālajā vidē.

Projektā aicināti piedalīties UNESCO Nacionālo komisiju partneri Baltijas valstīs, sociālo tīklu lietotāji un sabiedrība kopumā. Projektā īpaši aicinātas iesaistīties izglītības iestādes,

bibliotēkas, muzeji, arhīvi un kolekciju glabātāji, organizācijas, kas sadarbojas ar diasporām, kā arī ikviens interesents.

Līdz 2014. gada 30. oktobrim ikviens aicināts iesaistīties Baltijas ceļa atmiņu stāstu apkopšanā. Apkopotie stāsti būs pieejami interneta vietnē www.thebalticway.eu, kā arī muzeju kolekcijās, lai veicinātu informācijas pieejamību par Baltijas ceļa liecībām. Projekta ietvaros tiks īstenotas arī daudzveidīgas aktivitātes, starptautiskas tikšanās, informatīvi semināri, kā arī izglītības iestādēm veltītas iniciatīvas.

Plašāka informācija par projektu pieejama www.thebalticway.eu, kur var lejupielādēt arī stāstu dokumentēšanas vadlīnijas. Apkopotos atmiņu stāstus lūdzam iesūtīt līdz 2014. gada 30. oktobrim, rakstot uz programmas@unesco.lv vai pa pastu uz adresi UNESCO Latvijas Nacionālā komisija, Pils laukums 4-206, Latvija, LV 1050.

52.

Prezentācija veidota, balstoties uz Baltijas ceļa 20. gadadienai veltītās prezentācijas pamata. Informācijas avoti: UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas, Latvijas Okupācijas muzejs. Prezentācijā izmantoti “Pasaules atmiņas” starptautiskā reģistra nominācijas “Baltijas ceļš – cilvēku ķēde trīs valstu vienotiem centieniem pēc brīvības” materiāli, tai skaitā Latvijas Tautas frontes muzeja krājuma materiālu reprodukcijas. Prezentācijā izmantotas fotogrāfijas no ceļojošās fotoizstādes “Baltic Way that Moved the World”, UNESCO LNK pateicas par atbalstu prezentācijas sagatavošanā Latvijas Republikas Ārlietu ministrijai un fotogrāfam I.Znotiņam. Prezentācijā izmantots Kārļa Vilniša sagatavotais noformējums.